

[0472] NEI OANLIEDING FAN *THOR* YN *FRYSLAN*?

As ik it goed foar it forstân haw, sjocht Hoekema yn *Thor yn Fryslân*? (yn *U.W.* 1974 s. 107-108) foarsafier't it de bylûden oanbilanget de mûglikheit fan twa ynlânske fryske ûntjowingen út oarspronklik **thuner* of **thunre*, ntl. ta *thunder* en troch "Nasalschwund" ta **thure*. Ut *thunder* wei soene der ek wer twa mûglikheden wêze: ta *tonger* (oergong *-nd-* yn *-ng*) en, troch it weiwurden fan ynterfokalyk *nd*, ta *tōwer* en hwat dêr oan fokalismen efterwei komme kin.

Ik ha hjir wol hwat bitinkingen tsjin. In ûntjowing *-nd-* ta *-ng-* soe yngean tsjin ien fan de âldste en sterkste fonetyske tendinsjes fan it frysk: de palatalisaesje fan bylûden. Boppedat, as sa'n ûntjowing yn it âldfrysk in skoft lang húsriem west hie, soe men dochs mear foarbylden forwachtsje meije, lykas bg. yn guon dialekten fan Súd-Limboarch en it oanswettende Dútsklân, al mist it frysk fansels de wurden mei oarspronklik *-nth-* dat oergien is yn *-nd-*. Sa't it der nou hinneleit kin ik foar it frysk mar twa gefallen bitinke, to witten *tonger* en *Tsjonger*. Dêrby falt it jin op dat beide wurden tobekgeane op foarmen mei *-unre* net mei *-under*. Jowt it dan net mear eigenskip en nim in direkte ûntjowing *-unre* ta *-unger-onger* oan? Ik soe my yntinke kinne dat in bigjinnende nasalearring fan it lûd stûke en útkaem op in denasalearre lûd + *ng*. Dy lêste kombinaesje leit, mei't *ng* it iennichste nasale bylûd is dat net in diel fan de mûlholte ôfslút, it tichtste by de nasalearre fokael. Talen sûnder nasalearre lûden nimme frânske lienwurden ek gauris mei dy wiziging oer.

Fansels is dêr tsjin yn to lizzen dat *thunder-* fêstlein is yn de oarkonden. Mar al hwa't wolris mei oarkonden wurke hat, wit dat men jin oer de tael dêrfan net to hurd forwûnderje moat. Ik soe alhiel net útslute wolle dat de skriuwer ûnder ynfloed fan nederlânske of nederdútske foarbylden in kontaminaesje bigien hat en dat *thunder* yn it sprutsene âldfrysk net foarkaem. Wierskynliker is lykwols dat beide foarmen faeks njonken inoar bistien hawwe. It lytse tiidsforskil tusken it foarkommen fan dy twa soe, at der al in konklúzje út lutsen wurde mei, ek earder dy kant út wize as nei in ûntjowing fan de iene foarm út de oare.

Der is oars gâns forskil tusken beide forklearringen: soe *thunder* net wier bistien hawwe, dan falt ien fan de beide eigen-Fryske ûntsteansmûglikheden fan *toer* dy't Hoekema neamt, wei. Ik woe dy mûglikheit noch op in oare manear yn 'e kiif sette, ntl. troch to freegjen oft it "samar" weiwurden fan ynterfokalyk *nd* nou wier sa'n normale saek is. Ik stean hjir lykwols swak, mei't ik de bydragen fan Heeroma en Schönfeld (sj. noat 1 by Hoekema) net lêzen haw. Franck-Van Wijk (1926) forklearje holl. *elkaar* út in "fryske" ûntjowing; dat is hiel hwat oars. Van Haeringen (*Supplement*, 1936) bitwifelet dat, mar as hy leaver tinkt oan 'een bijzonder sterke reductie van dit

veel gebruike pronominale woord', dan leit dêr yn opsletten dat er it al hwat útsûnderliks achtet.

Sa net, ik bin byneed ré - alteast ynearsten - om oan to nimmen dat Heeroma-en-dy hjir foar it nederlânsk it lêste wurd oer sein hawwe. Mar it frysk? Hoekema jowt twa foarbylden: *ark* en *jerke* (binne der mear?). Yn beide wurden waerden de weiwurdene *n* en *d* folge fan in *r* as earste bylûd. Kin dy *-r-* ek fan ynfloed west ha op dat weiwurden? Hwa seit bg. dat út **anud-drako* net **andrake* wurden is ynsté fan **anderke*? Dan steane *-ndr-* kreas op in rychje. Nou kin, sa't Hoekema seit, *-nr-* gauris in ekstra-*d* skypje, mar soe it yn it âldfrysk ek net ris oarsom kinne: dat in bisteande *-d-* der útwurke wurdt? (Forl. de *-b-* yn *Amelon* út *Ambla/Amblum* 'Amelân'). De *r* soe dan fierders wol mei de *n* ôfweve kinne; dat nimt Hoekema ek oan foar **thonre* > *thōre*. Foar *anderk* út *andwerk* soene wy dan earst in metathesis oannimme moatte - op himsels neat bûtenwenstichs, as de oarspronklike foarm mar op twa bylûden útgiet.

It soe ek oars kinne: de *d* earst folslein oan de *n* assimilearre (lykas sa faken yn it leechdútsk) en dan pas metathesis of synkope. Mar dêrta soe dan, tinkt my, jit in wurdlid folgje moatte, sadat *thunder* dêrfan útsletten is. Om koart to kriemen, ik woe graech oertsjûge wurde hjirfan dat *-nd-* yn syn hear en fear yn ien kear weiwurde kin, sûnder ynfloed fan in oar bylûd.

It hear oersjende woe ik fêststelle dat ik twifelje oan guon ûnderdielen fan Hoekema syn forklearringen, mar syn stelling: *toer* en *touwer* kinne produkten wêze fan in eigen-fryske ûntjowing, net prinsipieel oantaest. Binammen Miedema syn forsmitten fan de mûglikheit *thōre* út **thonre* doar ik net yn meigean.

Dronryp

J. Rinzema